

روایت بلاگرهای ایرانی از بازنمود قدرت شهروندی در اینستاگرام (مطالعه ای کیفی)

المیرا شریفی مقدم^۱، سید علی رحمان زاده^۲، لیلا نیرومند^۳

تاریخ دریافت: ۰۴/۱۲/۲۰، تاریخ تایید: ۰۵/۱/۲۰

DOI: 10.22034/jcsc.2026.2086735.2921

چکیده

پژوهش حاضر به دنبال مطالعه کیفی بازنمود قدرت شهروندی در اینستاگرام براساس روایت های بلاگرهای ایرانی است. روش تحقیق مردم نگاری مجازی بود و با تعداد ۲۰ نفر از بلاگرها با روش نمونه گیری قضاوتی مصاحبه عمیق به عمل آمد. نتایج تحقیق حاضر نشان داد که قدرت شهروندی در اینستاگرام براساس روایت های بلاگران ایرانی در قالب ۶ مضمون اصلی به شرح زیر نمود یافته است: ۱. شهروند قربانی؛ تجربه شهروند قربانی شامل حس تحقیر شدگی، حس طرد شدگی و حس فرودستی است. ۲. شهروند مطالبه گر؛ که در قالب سه مضمون حق گفتن به معنای آزادی بیان، حق خواستن و حق دیده شدن است. ۳. شهروند ناظر؛ مبتنی بر سه مضمون مسئولیت اجتماعی، شکل گیری جامعه مدنی و وجود کمپین ها است. ۴. شهروند منتقد؛ مؤلفه های اصلی تشکیل دهنده شهروند منتقد عبارتند از: نقد سیاست های موجود در کشور، نقد برنامه های مختلف، و نقد روش های اجرای سیاست ها و برنامه ها. ۵. شهروند مقاوم (مقاومت نمادین)؛ مضمون های پایه ای تشکیل دهنده شهروند مقاوم عبارتند از: بی توجهی به سیاست های رسمی، مقابله کردن با نظم رسمی موجود و جایگزینی. ۶. شهروند شبکه ای؛ که در قالب سه مضمون روایت گری آنلاین، اشتراک گذاری ایده ها و کامنت گذاری تعریف می شود. در مجموع قدرت شهروندی مبتنی بر روایت های بلاگرهای ایرانی بیش از همه در اینستاگرام خودنمایی می کند و شهروندان در این فضای مجازی امکان و موقعیت بازنمود قدرت را یافته اند.

واژگان کلیدی: قدرت شهروندی، شهروند منتقد، شهروند مطالبه گر، شهروند ناظر، بلاگری، اینستاگرام.

^۱ گروه علوم ارتباطات اجتماعی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران Elmira.sharifimoghadam@iau.ir

^۲ گروه علوم ارتباطات اجتماعی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

S.A.Rahmanzadeh@iauet.ac.ir

^۳ گروه علوم ارتباطات اجتماعی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران 362479@iau.ac.ir

۱. بیان مسأله

فضاهای مجازی هویت فردی، کنش جمعی، روش های تولید، مصرف فضای مجازی و شیوه های کنشگری را در مقایسه با آن چه که در دنیای واقعی بوده، با قدرت روزافزون خود متمایز ساخته اند (Castells, 2007: 238). کاستلز براساس این تعریف خود از قدرت چهار شکل قدرت در شبکه های مجازی را از یکدیگر تفکیک می کند: ۱. قدرت شبکه بندی؛ ۲. قدرت شبکه؛ ۳. قدرت شبکه ای و ۴. قدرت شبکه سازی (Castells, 2009: 42). قدرت شهروندی نیز اکنون در بستر وب و فضاهای مجازی به خوبی قابل بررسی شده است. قدرت شهروندی را می توان ذیل بحث حقوق شهروندی مورد واکاوی قرار داد که طی آن هر فرد به مثابه شهروند از حقوق گوناگون شهروندی برخوردار بوده و در چنین بستری قدرت شهروندی نیز به دست می آورد. ضمن این که اگر قدرت شهروندی را توانایی شهروندان در مطالبه گری، چانه زنی با مراجع قدرت، مشارکت فعال در امور مدنی، حق اعتراض و نقد بدانیم آن گاه فضای مجازی بستری مناسب برای چنین کنشگری هایی را فراهم آورده است. همچنین باز نمود قدرت شهروندی فقط در فضای واقعی صورت نمی گیرد و امروزه با گسترده شدن شبکه های مجازی در بین بسیاری از شهروندان می توان باز نمود قدرت شهروندی را در این فضاها نیز دنبال کرد.

شهروندان عصر اطلاعات با درگیر شدن در تولید پیام های رسانه ای توده ای و توسعه شبکه های مستقل ارتباط افقی قادر می شوند برای زندگی خود برنامه های جدیدی با مواد رنج ها، ترس ها، رؤیاها و امیدهای خود بیافرینند. آنها با به اشتراک گذاردن تجربه خود، برنامه های خود را می سازند. آنها با اشغال رسانه و ایجاد پیام، روند معمولی ارتباط را ویران می کنند. آنها با شبکه بندی خواسته هایشان بر بی قدرتی نشئت گرفته از یأس تنهایی شان غلبه می کنند. آنها با شناسایی شبکه های موجود، با قدرت های موجود مبارزه می کنند» (کاستلز، ۱۳۹۳: ۱۶).

بلاگری یکی از کنشگری های اجتماعی یا بهتر است گفته شود یکی از کنشگری های مجازی یا دیجیتال در فضای مجازی است که طی آن فرد بلاگر اقدام به تولید محتوای متنی، صوتی و تصویری می کند. «ارائه بی واسطه خود» یکی از مهم ترین فعالیت هایی است که از طریق شبکه های مجازی مانند اینستاگرام و به واسطه کنشگری ای چون بلاگری به دست می آید. در واقع، بلاگرها در فضای اینستاگرام می توانند بدون وجود برخی موانعی که در فضای واقعی وجود دارد به ارائه کنش ها، باورها، نقش ها و ارزش های مورد نظرشان بپردازند و خود حقیقی شان را در قالب فضای مجازی به

نمایش بگذارند. بلاگری و کنشگری های بلاگرها را می توان بازنمودی از قدرت شهروندی نیز در نظر گرفت که در قالب های گوناگون قدرت مورد نظر را به نمایش می گذارند.

در جامعه ایران نیز طی سال های گذشته به دلیل محبوبیت زیاد اینستاگرام در میان ایرانیان یعنی به میزان ۷۲ درصد (پیمایش ملی فرهنگ رسانه های اجتماعی، ۱۴۰۳) و همچنین افزایش تعداد کاربران اینستاگرام که مطابق با آخرین آمار به تعداد ۴۴ میلیون نفر رسیده است با تعداد زیاد بلاگرها نیز مواجه هستیم که در زمینه های مختلف و متنوع دست به بلاگری می زنند. بلاگری کنشگری و فعالیتی است که طی آن فرد بلاگر در اینستاگرام اقدام به تولید و پخش محتواهای گوناگون از محتوای طنز گرفته تا آشپزی، ورزشی، علمی، سیاسی، خیریه، فشن (مد و استایل)، دینی، زیبایی و آرایشی، سفر، روزمره و سبک زندگی می کند. مطالعات نشان می دهند که بلاگری اکنون یکی از پردرآمدترین فعالیت ها بوده و بر این اساس بسیاری از افراد خواهان بلاگر شدن هستند تا بتوانند از این طریق به درآمد خوبی دست پیدا کنند. البته بلاگری فقط برای کسب درآمد نبوده و اهداف دیگری مانند اهداف سیاسی، حزبی، مردمی، خیریه ای و سایر اهداف را نیز می تواند با خودش داشته باشد که تمام این کنشگری ها را می توان در قالب بازنمود قدرت شهروندی لحاظ کرد. با توجه به این که بررسی های محقق در زمینه مطالعات و تحقیقات مربوط به بلاگری در ایران نشان می دهد که تاکنون به جز موارد اندک تحقیق خاصی در این زمینه انجام نشده است لذا بر آن شد تا به این موضوع مهم پردازد. پرسش اساسی این تحقیق این است که بازنمود قدرت شهروندی بر اساس روایت های بلاگرهای ایرانی در فضای مجازی اینستاگرام به لحاظ کیفی چه وضعیتی دارد.

۲- پیشینه تحقیق

حمیده حسین زاده (۱۴۰۱) در پایان نامه کارشناسی ارشد با عنوان فمینیسم ساینس، نسبت مطالبات بازنمایی شده در شبکه های اجتماعی مجازی با کنشگری زنان پنج مضمون اصلی شامل: «۱. رفع بی عدالتی و نابرابری جنسیتی، ۲. رفع محرومیت نسبی از مناسبات و تجربه زیسته، ۳. رفع بحران عاملیت زنانه، ۴. رفع کلیشه های برساخت حول گفتمان تبعیض، ۵. رفع سرکوب و خفقان نظام مند» شناسایی شد؛ که این مضامین اصلی به عنوان فرضیات تحقیق و مضامین فرعی و جزئی به عنوان شاخص و گویه ها در بخش کمی در نظر گرفته شده است. نتایج حاصل از تحلیل داده ها کمی نشان داد که ضریب همبستگی بین «رفع بی عدالتی و نابرابری جنسیتی (۰/۶۰۰)، رفع محرومیت نسبی از مناسبات و تجربه زیسته (۰/۶۰۵)» رفع بحران عاملیت زنانه (۰/۵۶۶)، رفع کلیشه های برساخت حول گفتمان تبعیض (۰/۶۵۶)، رفع سرکوب و خفقان نظام مند (۰/۷۸۶) با کنشگری زنان رابطه معناداری را نشان می دهد. زهرا ابراهیمی آذر (۱۴۰۲) در پایان نامه کارشناسی ارشد تحلیل گفتمان معنای کنشگری در اینستاگرام فارسی چنین نتیجه گرفت: دو گفتمان مشروطه خواهی با دال مرکزی «حکومت مشروطه» و جمهوری خواهی با دال مرکزی

«جمهوری سکولار» گفتمان‌های اصلی کنشگران حاضر در اینستاگرام کاربران ایرانی اند که دو خرده‌گفتمان اتحادخواهی با دال مرکزی «اتحاد» و تحول‌خواهی با دال مرکزی «توسعه» حایل آنان قرار دارند. معنای کنشگری میان آنان با نزاع بر سر معانی آزادی، دموکراسی، مسئله زنان، سیستم حکومتی بدیل، یک‌پارچگی در مقابل تکثر، اتحاد، تحول و اصلاحات در جریان است. لادن حداد(۱۴۰۲) در پایان نامه کارشناسی ارشد با عنوان مطالعه بازنمایی زندگی روزمره در صفحات مامی بلاگرهای ایرانی اینستاگرام چنین نتیجه گرفت: بازنمود زندگی روزمره مادران نقل‌خاطرات شخصی یا نمود خود از طریق بیان احساسات، کنشگری اجتماعی و فرهنگی، نمایش و مصرف‌گرایی خودنمایانه آنان هستند. پروین بیرانوند(۱۴۰۳) در پایان نامه کارشناسی ارشد با عنوان تحلیل داده بنیاد(گرددتئوری)، کنشگری اجتماعی و سیاسی زنان در شهر خرم‌آباد(مطالعه موردی شهروندان ۱۸سال به بالای شهر خرم‌آباد) نتیجه گرفت: براساس تحلیل رویکرد داده بنیاد، نتایجی که در این تحقیق حاصل شده است، شش عامل به عنوان عوامل علی(خانواده، فضای مجازی، جنسیت، اشتغال، تحصیلات، اوقات فراغت)؛ سه عامل به عنوان شرایط زمینه‌ای (دین، فرهنگ قومی _ قبیله‌ای، اقتصاد)؛ چهار عامل به عنوان شرایط ساختاری(موانع سیاسی، موانع جغرافیایی، موانع اجتماعی، موانع فرهنگی)، شناسایی شده‌اند که در شکل‌گیری کنشگری سیاسی و اجتماعی زنان در استان لرستان(شهرستان خرم‌آباد) نقش دارند. و تحلیل نتایج داده‌ها بیان‌کننده این هستند که شهروندان خرم‌آباد برای کنشگری سیاسی و اجتماعی زنان قائل به کارگیری پنج استراتژی (خانواده دموکراتیک، کنشگری مجازی، کنشگری مسالمت‌آمیز، کنشگری صنفی، کنشگری ارتباطی) می‌باشند. مصطفی جوادی میاردان(۱۴۰۳) در پایان نامه کارشناسی ارشد بررسی تأثیرات فرهنگی تربیتی کنشگری رسانه‌ای بر روی اینفلوئنسرهای نوجوان شبکه اجتماعی اینستاگرام به این نتیجه رسیدند: در قیاس نظری بلاگرها و خبرنگاران فضای مجازی، وجوه مشترک و غیر مشترکی میان نظرات این دو دسته وجود دارد. علل کشش به بلاگری، مشکلات روحی، تمایل برای دیده شدن، کسب درآمد، فرامکان بودن اینستاگرام، فرازمان بودن اینستاگرام، عدم ثبات هویت در اینستاگرام، تغییر حتمی بلاگر و افزایش ارتباطات بلاگر مواردی هستند که هر دو طیف به آن معتقدند. اما مواردی مانند منظم تر شدن زندگی، ایجاد آرامش برای بلاگر، هدفمند شدن زندگی، فسادآور بودن دیده شدن، مادی گرا شدن بلاگر و... مواردی هستند که میان بلاگرهای نوجوان و خبرنگاران فضای مجازی اختلاف نظر وجود دارد. خبرنگاران فضای مجازی به این مسئله معتقدند که بلاگری کردن برای نوجوانان شرایط و ضوابطی را نیاز دارد که اگر یک نوجوان این شرایط را نداشته باشد، بلاگری برای او مانند سم عمل خواهد کرد و او را به انحراف خواهد کشانید. جیانگک(۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان اثرات استفاده از شبکه اجتماعی اینستاگرام در ارتباط با عزت نفس و اضطراب به این نتایج دست یافتند که استفاده از اینستاگرام به طور

مستقیم اضطراب اجتماعی را افزایش نمی دهد. در عوض، مقایسه اجتماعی، یک نتیجه نزدیک و عزت نفس، یک نتیجه متوسط نقش واسطه ای ایفا می کند و از تأثیرات کامل میانجی گری پشتیبانی می کند. النوپولو (۲۰۱۸) در مطالعه ای با عنوان سبک زندگی افراد مشهور و تبلیغ محصولات در اینستاگرام از طریق نمایش این محصولات برای کاربران زن دریافت که تبلیغ مارک های تجاری توسط افراد مشهور بر سبک و میزان مصرف زنان کاربر جوان از این محصولات اثر زیادی دارد. آسکراغلو (۲۰۱۷) در مطالعه ای با عنوان بررسی تأثیر زندگی دیجیتال و چهره های مشهور اینستاگرام بر سبک زندگی جوانان به عنوان یک عنصر فرهنگی محبوب نشان می دهد که فرهنگ مصرفی دانشجویان تحت تأثیر فرهنگ مصرفی چهره های مشهور اینستاگرامی قرار دارد. اکرم و کومار (۲۰۱۷) در مطالعه ای با عنوان بررسی تأثیر مثبت و منفی رسانه های اجتماعی بر جامعه دریافتند که شبکه های اجتماعی در مقام فضاهای مباحثه عمومی واجد اثرات بسیاری بر تغییر رفتار جوانان نسبت به والدین و همسالان و همچنین بر نحوه استفاده آن ها از فناوری ها هستند.

نقد و بررسی تحقیقات پیشین

نقد و بررسی تحقیقات پیشین نشان می دهد که هنوز موضوع قدرت شهروندی در فضای مجازی آن چنان مورد توجه محققان ایرانی قرار نگرفته و به جز چند مورد انگشت شمار پایان نامه و مقاله ابعاد این موضوع مهم چندان مورد بررسی واقع نشده است. تقریباً در هیچ کدام از تحقیقات صورت گرفته موضوع باز نمود قدرت شهروندی در فضای مجازی اینستاگرام مورد توجه و تحقیق نبوده است و این می تواند یکی از تمایزات اصلی تحقیق حاضر با تحقیقات پیشین باشد.

۳-چارچوب مفهومی

رابطه بین فضای مجازی اینستاگرام و قدرت شهروندی امروزه و با توجه به گسترش عمیق و فزاینده این فضاهای مجازی بر کسی پوشیده نیست. از این رو بسیاری از نظریه پردازان علوم ارتباطات اجتماعی و حتی روان شناسی و جامعه شناسی به ارائه نظریات و دیدگاه های در این زمینه نموده اند تا ابعاد موضوع را هر چه بیش تر روشن کنند.

شبکه اجتماعی اینستاگرام

در شبکه اجتماعی اینستاگرام، کاربران از طریق اشتراک گذاری عکس، ویدیو، پخش زنده و فالو کردن صفحات یکدیگر در سراسر دنیا خود به صورت فعالانه و خلاقانه درصدد تولید محتویات و تبادل تجربه های زیسته برمی آیند. کاربران در اینستاگرام می توانند دوست یابی کنند، به بحث و تبادل نظر پردازند، تصاویر و فیلم هایی را که دوست دارند به اشتراک بگذارند و این فرصت را به دست آورند تا درباره علاقه مندی ها و مطالب دیگران اظهار نظر کنند (افراسیابی، ۱۳۹۲: ۲۱). اینستاگرام سایت اشتراک گذاری عکس و تصویر در زمان واقعی است که به کاربران امکان می دهد تا از فعالیت

های روزمره خود عکس و تصویر تهیه کنند و به شکل های مختلف به اشتراک بگذارند. در این پلتفرم، امکان لایک و کامنت گذاری و همین طور امکان فالو کردن و فالو شدن نیز وجود دارد. کاربران همچنین می توانند صفحه های شخصی یا عمومی داشته باشند صاحبان این شبکه اجتماعی معتقدند با اینستاگرام مردم می توانند لحظه هایی از زندگی خود و دوستانشان را همان طور که اتفاق می افتد، تجربه کنند (hellberg,2015).

فرهنگ شبکه ای نه تنها دربرگیرنده محتوای مصرف شده توسط کاربر، بلکه متأثر از ساخت روزافزون مطالب تولید شده توسط کاربران است. در این میان، نقش رسانه های سیار در خودمانی و صمیمانه کردن دنیای فرهنگی شبکه های اجتماعی مجازی قابل توجه است (کریبر و مارتین، ۱۳۹۱: ۲۴۳). بلاگرها را می توان در ردیف اینفلوئنسرها دانست که به دلیل خودکفا شدن در امر تولید محتوا می توانند هم دنبال کنندگان به نسبت زیادی داشته باشند و هم نفوذ و تأثیری خاص بر روی کاربران و دنبال کنندگان خود بر جای بگذارند. در واقع، بلاگرها اینفلوئنسرهایی در رسانه های اجتماعی هستند که عمدتاً به واسطه استفاده از فرمتی خاص شناخته می شوند. بلاگرها مانند هر اینفلوئنسر رسانه های اجتماعی دیگر به تولید و توسعه شبکه از طریق محتوا و تکنیک های خودابرازی می پردازند. مخاطبان با لایک کردن و کامنت گذاری بازخورد می دهند و به این ترتیب فرصت های تعاملی خلق می شود و محتوای بعدی شکل می گیرد. درست مانند دفترچه خاطرات روزانه یا سریال های تلویزیونی بلاگرها ویدئوهای زیادی را به طور مرتب تولید و منتشر می کنند و این وضعیت سبب می شود که پایگاه با ثباتی از مخاطبان یا دنبال کنندگان را داشته باشند (Gomez, 2019: 15).

شهروندی، حقوق شهروندی و قدرت شهروندی

مفهوم «شهروندی» در دنیای امروز از اجزای لاینفک «مدرنیته»^۴ و تمام جوامعی است که با فرهنگ و نظام فکری - اجتماعی - اقتصادی - سیاسی مغرب زمین در تمامی ابعادش تماس پیدا کرده اند. «هانا آرنه»^۵ این مفهوم را در گستره سیاسی چنین شرح می دهد: «در دنیای امروز، یک فرد بدون تعلق به یک دولت، شهروند به حساب نمی آید، و در شرایط بحران، حتی انسان نیز شمرده نمی شود» (Balibar, 1988). شهروندی گرچه در دنیای کهن - چه در غرب و چه در شرق - متولد شده است، اما آنچه امروز از این مفهوم منظور اندیشمندان و محققان حوزه علوم اجتماعی و برنامه ریزان شهری است، نقش نوین، کارکرد و حقوق و وظایف آن در دنیای مدرن است. شهروندی بر یک حس عضویت داشتن در یک جامعه گسترده دلالت دارد و یا وضعی است که مجموعه حقوق و وظایف و تعهدات را همراه با برابری و عدالت و استقلال در خود دارد و یا ایده ای است نیرومند، که شرافت فرد را به

4 .Modernity

5 . Hannah Arendt

رسمیت می‌شناسد. شهروندی موقعیتی است که رابطه میان فرد و جامعه را پدید می‌آورد و یا چهارچوبی است که برای تعامل میان افراد جامعه مدنی فراهم می‌کند و برای شکل دادن به نیازها و آرزوهای دستخوش تغییر خود به حقوق و وظایف و نهادهای تازه نیاز دارد (فالكس، ۱۳۸۱: ۲۴). در معنای امروزی، شهروند فردی است که عضو یک اجتماع سیاسی است و در این ارتباط حقوق و وظائفی دارد (گیدنز، ۱۳۷۸: ۷۹۲).

حقوق شهروندی

مارشال در دهه ۱۹۵۰ حقوق شهروندان را در سه دسته مقوله بندی کرد: مدنی، سیاسی و اجتماعی. بحث های او در این باره برای حدود یک ربع قرن استخوان بندی تفکر در باره شهروندی را شکل داد. منظور مارشال از حقوق مدنی آن دسته از حقوقی است که برای آزادی ضروری اند و شامل حق تملک، محاکمه توسط هیأت منصفه و امثال آن می‌شود. حقوق سیاسی به معنای مشارکت در قدرت سیاسی از طریق انتخابات یا روش های دیگر است. و حقوق اجتماعی یعنی حق برخورداری از سلامت، رفاه و آموزش و پرورش و زندگی در جامعه متمدن. به تناسب این حقوق نیز هر شهروند مجموعه وظائفی را دارد و بنا بر این حقوق و مسئولیت ها به واسطه تعهد شهروندان به قوانین و عرف ها و سنت ها در زندگی اجتماعی با یکدیگر تنظیم می‌شوند. حقوق سیاسی با وظائفی که فرد نسبت به کشورش دارد تنظیم می‌گردد. یک کشور به طور معمول از شهروندان انتظار دارد از قوانین اطاعت کنند، در هنگام جنگ از کشور دفاع کنند، دارای تحمل و بردباری باشند و در زندگی سیاسی مشارکت فعال داشته باشند. حقوق اجتماعی به تناسب انتظار از شهروندان در موارد فعالیت های ارادی برای کمک به دیگران، خدمات اجتماعی و دیگر صورت های عمل به عنوان یک شهروند فعال تنظیم می‌شود (هالستید و پایک، ۲۰۰۶).

قدرت شهروندی

موضوع قدرت و به ویژه قدرت شهروندی اگرچه دارای گستردگی فراوانی در عرصه نظری و مفهومی نزد اندیشمندان و نظریه پردازان حوزه های علوم اجتماعی و علوم سیاسی است اما در این تحقیق با توجه به این که قدرت شهروندی و باز نمود آن در فضای مجازی اینستاگرام و توسط بلاگرها مد نظر است لذا نزدیک ترین نظریه ها یعنی بیش از همه بر روی دیدگاه های هابرماس، مانوئل کاستلز و جوزف نای تأکید خواهد شد. یورگن هابرماس اندیشمند آلمانی با بحث در خصوص کنش ارتباطی و دانش ارتباطی و با تأکید بر روی موضوع قدرت در این حوزه و به ویژه فضای ارتباطی می‌توان ایشان را از جمله پیشگامان در این عرصه دانست. «نکته مهمی که هابرماس را به مثابه یک اندیشمند علم ارتباطات، از سایر متفکران پیشین متمایز می‌سازد، مطرح شدن موضوع حوزه عمومی و اعتقادی است که وی به بحث های عقلانی و صورتبندی یا تدوین سلسله اقداماتی در جهت رساندن سایر شهروندان

(فارغ از قدرت نابرابر)، به خیر مشترک دارد. به اعتقاد هابرماس طبقه بورژوازی صاحب ثروت، سواد و آگاهی، از این حوزه عمومی خاص استفاده کرد و نشریات ادبی و فرهنگی را پدید آورد که مبنای پیشرفت جامعه مدنی و حوزه عمومی و توسعه منفعت عمومی میان شهروندان شد (هابرماس، ۱۳۸۴: ۴۱).

«کاستلز در این کتاب بر نقش شبکه های ارتباطی در قدرت سازی در جامعه و به ویژه قدرت سیاسی تأکید می کند. او قدرت را این طور تعریف کرده است: «قدرت، ظرفیتی رابطه ای است که یک کنشگر اجتماعی را قادر می سازد تا به گونه ای ناهمسنج و از راه هایی که خواسته ها، منافع و ارزش های کنشگران صاحب قدرت را برآورده سازد، بر تصمیمات سایر بازیگران یا کنشگران اجتماعی تأثیر گذارد. قدرت، یا با اجبار و تحمیل (و یا امکان بروز آن) معنا می یابد، و یا از طریق مفهوم سازی بر مبنای گفتمان هایی که کنشگران اجتماعی عملکردشان را با توجه به آن گفتمان ها هدایت می کنند. روابط قدرت بر مبنای حاکمیت شکل می گیرد و این همان قدرتی است که درون نهادهای جامعه تعبیه شده است. ظرفیت رابطه ای قدرت، مشروط به ظرفیت ساختاری حاکمیت است اما به واسطه آن تعیین نمی شود. نهادهایی می توانند در روابط قدرت سهیم باشند که بر حاکمیتی که برای این نهادها پیرامون حوزه های موضوعی شان به وجود آمده است، متکی باشند» (castells, 2009: 10).

از نظر جوزف نای قدرت به معنای توانایی تأثیرگذاری بر رفتار دیگران به گونه ای که موجب اتفاق افتادن آن چیزی که ما می خواهیم، می باشد. بنابراین به طور خاص، قدرت قابلیت نفوذ در رفتار دیگران برای دستیابی به نتایج دلخواه است. در این تعریف، قدرت به دو بخش تقسیم می شود: نرم (ارزشها، فرهنگ، سیاست، نهادها، تنظیم اولویت ها و جذب مخاطب) و سخت (قدرت نظامی و اقتصادی). به تعبیر نای، فضای مجازی ابزار قدرت نرم و قدرت نرم مرجع تولید فضای مجازی شده است (نای، ۱۳۸۷: ۵).

گسترش ظرفیت های استفاده از فضای مجازی و رسانه ها، ابعاد نوینی موسوم به شهروندی رسانه ای و دیجیتال را در حوزه شهروندی مدرن ایجاد کرده است. ظهور فن آوری های رسانه ای جدید، این قدرت را به افراد داده است تا نه تنها مصرف کننده، تولید کننده محتوای رسانه ای هم باشند و نیز به اشتراک بگذارند و نقد کنند. چنین فعالیت هایی وابسته به سواد رسانه ای جدید و برای زندگی و کار در فرهنگ مشارکتی قرن بیست و یکم ضروری است. از طرف دیگر با توجه به حضور فراگیر رسانه های جدید در دنیای امروز، افراد به شایستگی های متفاوتی نیاز دارند تا بتوانند در بوم شناسی رسانه های جدید، مشارکت سازنده داشته باشند؛ بنابراین، توانایی درک و استفاده درست از رسانه های جدید، به بخشی ضروری از زندگی مدرن تبدیل شده است (Adetoro & Okike, 2022: 3). شهروندی

دیجیتال فرصت های جدیدی را برای مشارکت مدنی، سیاسی و اجتماعی، به ویژه از راه رسانه های اجتماعی و دیگر فناوری های تعاملی فراهم می کند (Keating, 2016: 9). به این ترتیب، شهروندی دیجیتال، به کارگیری مسئولانه فناوری برای یادگیری، ساخت و مشارکت است و داشتن مهارت ها و تمایلات منحصر به فرد در فضاهای آنلاین و در ارتباط با رسانه ها و فناوری هایی را شامل می شود که با آنها تعامل داریم (James et al., 2021: 12).

۴-روش شناسی تحقیق

در پژوهش حاضر براساس پارادایم تفسیری-برساختی و استراتژی استفهامی و با استفاده از رویکرد کیفی و روش مردم نگاری مجازی^۶ اقدام به مطالعه موضوع مورد نظر شده است. «مردم نگاری مجازی یکی از روش های تحقیق است که امروزه به دلیل گسترش قابلیت های فضای مجازی و فراگیری آن به شدت مورد توجه قرار گرفته است. مردم نگاری مجازی یک رویکرد تحقیقاتی برای بررسی تعاملات اجتماعی است که در فضاهای مجازی اتفاق می افتد. این تعاملات اغلب در فضای وب و سایت های اینترنتی مانند گروه های خبری، چت روم ها و میدان های بحث و گفتگو شکل می گیرد (ذکایی، ۱۴۰۱: ۳۲۴ به نقل از Hine, 2007: 921). در این پژوهش تمام فعالیت ها و کنشگری های بلاگرها و روایت ها و تجارب زیسته آنان طی مصاحبه های عمیقی که با آنان صورت گرفته است مورد مطالعه همه جانبه و عمیق قرار گرفته است. همچنین تصاویر و داده های مربوط به صفحات (پیج) های هر یک از این بلاگرها و کامنت ها و واکنش های فالوئرهای آنان در فضای اینستاگرامی شامل تصویر، کپشن، ویدئو، استوری و ریلز توصیف و تحلیل شدند. علاوه بر این نوشته های موجود در فضای مجازی اینستاگرام نیز با استفاده از روش تحلیل تماتیک مورد تحلیل قرار گرفته است.

تعریف مفاهیم

شهروندی^۷ آنچه امروز به عنوان شهروند و همراه با مجموعه ای از حقوق و وظایف متقابل و مرتبط با هم تعریف می شود و اساس ارتباط اجتماعی در جوامع مدنی را شکل می دهد مولود دولت های امروزی است که به گفته گیدنز «دولت های ملی» هستند. این دولت ها یک دستگاه حکومتی دارند که بر قلمرو های ویژه ای حاکمیت دارد و در ضمن دارای قوانین رسمی و مدون است» (گیدنز، ۱۳۷۸: ۳۲۶).

حقوق شهروندی^۸ مارشال در دهه ۱۹۵۰ حقوق شهروندان را در سه دسته مقوله بندی کرد: مدنی، سیاسی و اجتماعی. بحث های او در این باره برای حدود یک ربع قرن استخوان بندی تفکر در باره شهروندی را شکل داد. منظور مارشال از حقوق مدنی آن دسته از حقوقی است که برای آزادی

6. virtual ethnography

7. citizenship

8. citizenship rights

ضروری اند و شامل حق تملک، محاکمه توسط هیأت منصفه و امثال آن می شود. حقوق سیاسی به معنای مشارکت در قدرت سیاسی از طریق انتخابات یا روش های دیگر است. و حقوق اجتماعی یعنی حق برخورداری از سلامت، رفاه و آموزش و پرورش و زندگی در جامعه متمدن (هالستید و پایک، ۲۰۰۶).

قدرت شهروندی^۹: ظرفیتی رابطه ای است که یک شهروند را قادر می سازد تا به گونه ای ناهمسنج و از راه هایی که خواسته ها، منافع و ارزش های کنشگران صاحب قدرت را برآورده سازد، بر تصمیمات سایر بازیگران یا کنشگران اجتماعی تأثیر گذارد (castells, 2009: 10).

بلاگری: بلاگری را می توان در ردیف کنشگری گلا دیاتوری از نوع کنشگری داده در نظر گرفت و طی آن بیان کرد که بلاگرها از آن جا که داده های گوناگونی مانند اجرای طنز، آشپزی و تهیه غذا، آرایشگری، ترویج سفر، شکل دهی به اوقات فراغت، تأثیراتی بر روی سبک زندگی و هویت و شخصیت فالوئرها بر جای می گذارند (George, J., Leidner, D, 2019: 41).

بلاگر: فردی است که در فضای مجازی اینستاگرام اقدام به کنشگری در زمینه های گوناگون مانند بلاگری سفر، تغذیه، مد و آرایش، طنز و کمدی، مدنی، خیریه ای و سایر موارد مشابه می کند (shearer, 2009).

میدان تحقیق، روش نمونه گیری و حجم نمونه

میدان تحقیق شبکه مجازی اینستاگرام بود که با تعدادی از بلاگرهای شناخته شده و فعال در حوزه های کنشگری مدنی، فرهنگی، سیاسی، زیست محیطی و اقتصادی در این شبکه مجازی تا رسیدن به اشباع نظری و براساس نمونه گیری قضاوتی و هدفمند مصاحبه عمیق انجام شده است. در این پژوهش از نمونه گیری قضاوتی که یکی از انواع نمونه گیری غیر احتمالی است، جهت شناسایی نمونه ها استفاده شد. نمونه های انتخابی واجد سه ویژگی بودند که عبارتند از: بلاگرهای شناخته شده باشند و به دنبال قدرتمندی شهروندی در شبکه های مجازی بودند که تعدادشان ۲۰ نفر بوده است. تکنیک گردآوری داده ها مصاحبه عمیق مجازی بود. در این پژوهش محقق از بلاگرهایی که به نظر می رسید با کنشگری ها و فعالیت های خودشان در قدرت یابی شهروندی در اینستاگرام تأثیراتی دارند را شناسایی و با کسانی که تمایل به مصاحبه داشتند، مصاحبه انجام داده است. این تشخیص براساس تعداد فالوئرهای هر بلاگر، بازخوردهای مرتبط با قدرت شهروندی فالوئرها، واکنش های مرتبط با موضوع توسط فالوئرها انجام گرفت. همچنین در انتخاب نمونه ها سعی شد که نمونه ها متنوع باشند و انواع بلاگرها در نظر گرفته شود. به منظور ارزیابی و تضمین کیفیت در این پژوهش از براساس نظر کرسول

9. citizenship power

اقدامات زیرانجام شد: ۱. یادداشت برداری مفصل و دقیق سر صحنه؛ ۲. ضبط صدا با کیفیت برای ثبت دقیق گفته ها؛ ۳. آوانگاری گفته های ضبط شده؛ ۴. آوانگاری نکات، مکث ها و جزئیاتی که معمولاً جا می افتند؛ ۵. کدگذاری ناشناس به کمک کدگذاری که جزو تیم پژوهش نیست؛ ۶. توافق بین کدگذاران مختلف (کرسول، ۱۴۰۲: ۹۵). همچنین در پژوهش حاضر پس از پیاده سازی مصاحبه ها و به منظور تحلیل داده های پژوهش از نرم افزار کیفی پژوهی 20 maxqda و همچنین برای تفسیر داده ها از روش تحلیل تماتیک (مضمون) استفاده شده است و مبتنی بر آن تم های اصلی و فرعی و همچنین مفاهیم مرتبط با هر تم نیز استخراج گردید.

۵. یافته های پژوهش

با استفاده از چارچوب روشی قوم نگاری مجازی و مراحل مندرج در این روش تعدادی مضمون اصلی و فراگیر و تعداد بیش تری نیز مضمون فرعی به دست آمد که شرح جداول و توضیحات و تفسیرهای مربوط به هر محور به شرح زیر ارائه شده است.

جدول ۱. مضمون های باز نمود قدرت شهروندی

مضمون های پایه	مضمون های سازمان دهنده	مضمون های فراگیر (اصلی)
فقیر شدن، نداشتن امید، نداشتن آینده، بیهودگی، سردرگمی، بیکاری، کم درآمدی، مشکلات اقتصادی، شکاف طبقاتی،	- حس تحقیر شدگی - حس طرد شدگی - حس فرودستی	شهروند قربانی
فردگرایی، خودراهبری، فهم شخصی از امور، اخلاق گرایی، آزادی مدنی، آزادی فردی، برابری خواهی،	- حق گفتن - حق خواستن - حق دیده شدن	شهروند مطالبه گر
مسئولیت پذیری، سوت زنی، مشارکت پذیری، فعال بودن، بی تفاوت نبودن، همدلی کردن،	- داشتن مسئولیت اجتماعی - شکل دهی و تقویت جامعه مدنی - شکل دهی کمپین ها	شهروند ناظر
پرسشگری، نقادی، رواج عقلانیت، رواج علوم تجربی، تحصیلات عالی، شهرنشینی، مدرن گرایی،	- نقد سیاست ها - نقد برنامه ها - نقد روش های اجرا	شهروند منتقد
ارزش گذاری شخصی، مقاومت مدنی، اعتراض مدنی، بی محلی کردن، ندیدن،	- بی توجهی کردن - تقابل کردن - جایگزینی	شهروند مقاوم (مقاومت نمادین)
روایت گری شخصی، آنلاین بودن، کامنت گذاری، اشتراک گذاری، لایک کردن، فالو کردن، دیسلایک کردن، پُست گذاشتن، استوری گذاشتن، سواد مجازی،	- روایت گری آنلاین - اشتراک گذاری ایده ها - کامنت گذاری	شهروند شبکه ای

۱. شهروند قربانی

تجربه شهروند قربانی وضعیتی است که حس تحقیر شدگی، حس طرد شدگی و حس فرودستی را هر شهروندی در بافت ها و شرایط اجتماعی مختلف از سر می گذراند. به این ترتیب شهروندان در چنین وضعیتی خود را به مثابه قربانی شرایط موجود که بیش تر توسط نظام سیاسی رقم زده شده است فرض می کنند. شهروند قربانی هیچ گونه کم و کاستی و یا ضعف و اشتباهی را متوجه خودش نمی داند و همه را به پای نهادهای سیاسی و اقتصادی و اجتماعی می نویسد.

«می توئم بگم یه عده از شهروندان هستن که تمام کوتاهی ها و تقصیرها رو به گردن نهادهای مثلا سیاسی میندازن و معتقدن که خودشون هیچ تقصیری ندارن و فقط قربانی یک سیستم بیمارگونه شدن و انگار نمی تونن هم کاری انجام بدن» (پ.ش.۲).

حس تحقیر شدگی در واقع یک حسی است که اگر شهروندی دچار آن بشود خود را فردی سرخورده و بیچاره و ناامید می بیند و دیگر هیچ افق روشنی برای برون رفت از این وضعیت شوم و تراژیک برای او متصور نیست.

«واقعیت اینه که یه بخشی از شهروندان جامعه ما خیلی حس حقارت بهشون دست داده وقتی می بینن تو زندگی شون در هر زمینه ای که بخوان کاری بکنن توانش رو ندارن نه توان اقتصادی نه توان اجتماعی و انگار توی یه بن بست قرار گرفتن» (پ.ش.۷).

حس طرد شدگی دومین حس بدی است که شهروند قربانی خود را گرفتار آن می بیند. طرد شدگی وضعیتی است که طی آن افراد خود را از تمام فرصت ها و موقعیت های ممتاز اجتماعی محروم می بینند و در نتیجه از جامعه و فرصت های آن طرد می شوند.

«وقتی شهروندی از جامعه طرد میشه یعنی دیگه هیچ امیدی به درست شدن و بهبودی اوضاع خودش نداره. تو جامعه ما واقعا این حس طرد شدگی در بین افراد خیلی زیاده و بیشترشون انگار حس می کنن از جامعه بیرون انداخته شدن و دیده نمیشن» (پ.ش.۱۱).

حس فرودستی سومین حس نامطلوبی است که شهروند قربانی آن را احساس می کند. فرودستی قرار گرفتن در طبقه زیرین جامعه به لحاظ اقتصادی و اجتماعی است.

«الان دیگه به وضوح داریم می بینیم که بسیاری از شهروندان خودشون رو تو وضعیت طبقه فرودست می بینن و میگن وقتی طبقه متوسط از بین رفته همه ما جزیی از طبقه فرودستیم. این حس فرودستی خیلی حس بدی می تونه باشه چون حال و روز آدم ها رو واقعا خراب می کنه» (پ.ش.۱۷).

۲. شهروند مطالبه گر

مطالبه گری یکی از مهم ترین اقداماتی است که در جهان مدرن توسط شهروندان هر جامعه ای باید انجام شود تا از این طریق بتوانند به حقوق واقعی خودشان دست پیدا کنند. در واقع، مطالبه گری را می توان جزیی جدایی ناپذیر از حقوق شهروندی افراد دانست تا بتوانند به حقوق گوناگون اجتماعی و مدنی خودشان دست پیدا کنند. البته واقعیت این است که مطالبه گری بدون وجود جامعه مدنی تا حد زیادی با دشواری هایی مواجه می شود چرا که در فقدان جامعه مدنی شهروندان امکان مطالبه گری شان محدود می شود و یا به بن بست هایی گرفتار می شوند.

«شهروندان باید مطالبه گر باشند و نه این که فقط یه جا بشینن و گلایه کنن و به اصطلاح ناله و گریه سر بدن. خب با ناله و گریه به جایی نمی رسن و باید رویه مطالبه گری رو در پیش بگیرن» (پ.ش.۵).

حق گفتن به معنای آزادی بیان در زمینه های مختلف می تواند باشد. آزادی های اجتماعی، سیاسی و مدنی که از این طریق بتوانند به همگان و از جمله به سیاستگذاران اعلام کنند تا راه دست یابی به حقوق شهروندی آسان تر شود.

«حق گفتن یه جورایی همون آزادی بیان هستش که باید توی جامعه برای همه شهروندان فراهم باشه. آزادی بیان انگار اولین گام در هر نوع آزادی هست که شهروندان به راحتی و به دور از ترس و لکنت زبان می تونن به بیان درون خودشون اقدام کنن» (پ.ش.۸).

حق خواستن دومین حقی است که هر شهروندی دارد. حق خواستن یعنی اعلام این موضوع که شهروندان نیازهایی دارند که تاکنون به آن ها توجهی نشده و با روش های گوناگون لازم است که نیازهای مختلف خودشان را به گوش دست اندر کاران و مدیران برسانند.

« تمامی شهروندان یه سری نیازها و خواسته های مشخص و اساسی دارن که باید بهشون پاسخ داده بشه و این دیگه امروزه توی تمام دنیا انجام میشه. » (پ.ش.۲۰).

حق دیده شدن یکی دیگر از حقوقی است که جزیی از حقوق مطالبه گری شهروندان محسوب می شود. دیده شدن در این جا به معنای توجه کردن به تمامی نیازها و خواسته های وجودی هر شهروندی

است در زمینه های مختلف. شهروند در این جا اعلام می کند که «مرا ببینید و به نیازها و خواسته های من توجه کنید».

«یه وقتایی هم توی فضای مجازی مثل اینستاگرام و هم توی فضای واقعی می بینیم که یه عده ای از شهروندان پلاکاردها و نوشته هایی تو دستشون میگیرن و به دیگران اعلام می کنن که مارو ببینید و توجه کنید. مارو ببینید که چه مشکلاتی داریم و گرفتار چه وضعیت بدی شده ایم. مثلاً توی فضای مجازی خودشون با هر زبونی اعلام می کنن که و نشون می دن که چقدر زندگی سختی دارن و چه روزگاری بدی رو می گذرونن» (پ.ش.۱۴).

۳. شهروند ناظر

نظارت و کنترل کردن یکی از مهم ترین مسئولیت های شهروندان در جهان جدید است. در این جا شهروندان نشان می دهند که نسبت به امور و رویدادهای مختلفی که در جامعه شان می گذرد بی تفاوت نیستند و حس مسئولیت پذیری اجتماعی بسبب برای آنان اهمیت دارد. وجود شهروندان ناظر به معنای گسترش و عمق مسئولیت های اجتماعی در بین آنان و همچنین در سطح جامعه است چرا که در صورت حضور و فعالیت شهروندان ناظر می توان جامعه ای با مسئولیت اجتماعی بالا را نیز فرض کرد. در چنین وضعیتی شهروندان فقط تماشاگر امور نیستند بلکه در عین حال نظارت همه جانبه البته مطابق با فرصت ها و امکانات در اختیارشان دارند.

«نظارت هر شهروند بر روی اموری که توی جامعه داره میگذره خیلی مهمه و آگه شهروندان بخوان نسبت به امور جامعه خودشون بی تفاوت باشن این وضعیت خیلی بدیه. شهروندان بایستی نسبت به مسئولیت های فردی و اجتماعی خودشون آگاه باشن تا بتونن در جامعه موثر باشن» (پ.ش.۴).

یکی از مهم ترین وجوه شهروندان ناظر بر خورداری آنان از مسئولیت اجتماعی است. تقویت مسئولیت اجتماعی در شهروندان به معنای کاهش و یا رفع بی تفاوتی های اجتماعی بوده و در صورت شکل گیری و تقویت چنین روندی می توان امیدوار بود که دست کم بخشی از مسائل و مشکلات اجتماعی نیز به نحو مطلوبی کاهش یابند و از همه مهم تر به تقویت حقوق شهروندی منجر شود.

«یکی از نگرانی های عمده در جامعه کنونی ایران اینه شهروندان دارن نسبت به هم و نسبت به بسیاری از اموری که توی جامعه میگذره بی تفاوت میشن و انگار یه نوع سبک زندگی فردگرایانه و انزواگرایانه داره ترویج میشه که میتونه خیلی آسیب زا باشه. راستش همه ما شهروندان بایستی نسبت به هم مسئولیت نشون بدیم» (پ.ش.۱۲).

شکل‌گیری جامعه مدنی یکی از زیربنایی‌ترین ساز و کارهای پیشرفت هر جامعه‌ای در حوزه‌های گوناگون است. وجود و تقویت جامعه مدنی می‌تواند زمینه‌های بروز هرگونه استبداد فردی و جمعی را مهار کند و در واقع موجب مهار قدرت متمرکز و همچنین ثروت متمرکز در دست عده‌ای خاص می‌شود.

«همین فضاهای مجازی و به ویژه اینستاگرام وقتی در دسترس همه باشد و بتونن ارزش استفاده کنن میتونه برای آگاهی بخشی و انتشار مطالب مفید برای شهروندان اثرات خوبی داشته باشه» (پ.ش.۱۸).

وجود کمپین‌های متعدد و متکثر در زمینه‌های مختلف از زمینه‌های مناسب برای دسترسی به حقوق شهروندی می‌تواند باشد. کمپین‌ها در جهان مدرن نیرویی قدرتمند برای شهروندان و جامعه مدنی است تا از این طریق بتواند قدرت مرکزی و دولت‌ها را برای پذیرش خواسته‌های آنان متقاعد کند.

«کمپین‌های مختلفی مثل کمپین زیست محیطی، کمپین خانه‌سازی برای بی‌خانمان‌ها، کمپین جمع‌آوری کمک‌های مالی برای فقرا و جامعه و سایر کمپین‌های مدنی زمینه‌های خوبی برای فعالیت هر شهروندی رو فراهم می‌کنه» (پ.ش.۱۳).

۴. شهروند منتقد

یکی از مهم‌ترین و کلیدی‌ترین ویژگی‌های جهان مدرن تربیت شهروندان منتقد است چرا که نقد و نقادی از اساسی‌ترین نتایج عصر روشنگری بوده و به واسطه گسترش و عمق نقد در جامعه بسیاری از روندها و روش‌های جهان پیشامدرن رو به مرگ و انزوا رفته است.

«الان توی همین اینستاگرام به خوبی داریم می‌بینیم که بیش‌تر شهروندان به ویژه جوانان خیلی منتقد شدند. نقد انگار جزیی از زندگی شهروندان شده و هیچ حرف و بحثی رو به راحتی نمی‌پذیرن» (پ.ش.۷).

نقد سیاست‌های موجود در کشور ما که توسط دولت و حتی حاکمیت اجرا می‌شود از جمله مهم‌ترین خطوط نقادی توسط شهروندان در فضاهای مجازی مانند اینستاگرام است. از آن‌جا که بیش‌تر سیاست‌های موجود در زمینه‌های مختلف مانند محیط زیست، بهداشت و درمان، آموزش و پرورش، ورزش و فراغت، هنر و اقتصاد مورد تایید شهروندان و جامعه نیست اعتراض‌ها و نقدهای زیادی در این فضا منتشر می‌شود.

«ما بلاگرها با پیش کشیدن یه سری بحث‌های مناسب در زمینه‌های مختلف می‌تونیم زمینه‌های شکل‌گیری شهروند منتقد رو فراهم کنیم و به اونا جسارت و جرأت بیش

تری بدیم. حتی برخی لاگرهای طنز هم می تونن در این زمینه نقدهای خودشون رو در قالب طنزپردازی های مختلف ارائه کنن» (پ.ش.۹).

نقد برنامه های مختلفی که در کشور اجرا می شود نیز یکی دیگر از کنشگری های شهروندان منتقد محسوب می شود. برنامه هایی که شهروندان دریافته اند در راستای بهتر شدن زندگی آنان نبوده و بلکه بالعکس هر چه بیش تر بر مشکلات شان افزوده است.

«بلاگرها با در پیش گرفتن نقادی های مختلف می تونن به شهروندان در نقد کردن برنامه های مختلفی که در کشور انجام میشه و خیلی هاشون تأثیری بر بهبودی زندگی مردم نداره یاری برسونن. من خودم در قالب همین بلاگری و در لابلای فعالیت های خودم به نقد برخی برنامه های موجود می پردازم تا شاید به گوش مدیران کشور برسه و اقدامی برای اونا بکنن. با این کنشگری ما می تونم بگم که شهروندان هم قدرت نقدشون می تونه بیش تر بشه» (پ.ش.۱۵).

در همین راستا و در کنار نقد سیاست ها و نقد برنامه های موجود نقدی دیگر که توسط شهروندان منتقد می تواند انجام شود نقد روش های اجرای همان سیاست ها و برنامه ها است. واقعیت این است که چون بیش تر سیاست ها و برنامه ها با مشکلات فراوانی روبرو هستند و در راستای نیازها و حقوق شهروندی تنظیم نشده اند لذا در مرحله اجرا نیز با بن بست ها و شکست هایی مواجه می شوند.

« روش های اجرای خیلی از سیاست ها و برنامه ها نه تنها نمی تونن برای شهروندان مفید باشن بلکه در مواردی حتی به ضرر اونا هم تموم میشن. در پیش گرفتن روش های درست خیلی مهمه تا نتایج مطلوب به دست بیاد» (پ.ش.۱).

۵. شهروند مقاوم (مقاومت نمادین)

شهروند مقاوم با در پیش گرفتن مقاومت نمادین به نوعی اقدام به اعتراض به وضع موجود می پردازد. مقاومت نمادین البته بیش تر در میان نسل جدید به نام نسل Z شکل گرفته است که با روش های گوناگونی چون عدم پذیرش سیاست های رسمی و یا به سخره گرفتن این سیاست ها اعتراض خود را اعلام می کند. در واقع، مقاومت نمادین به رویه ای برای بیش تر شهروندان تبدیل شده است و با روش های جذاب و نوآورانه این کار را انجام می دهند. مقاومت نمادین از عدم پذیرش آغاز می شود و به مواردی چون بی توجهی، به سخره گرفتن، مقابله کردن، جایگزینی ارزش ها و هنجارهای جدید، در پیش گرفتن سبک زندگی متفاوت و موارد مشابه منجر می شود.

«توی فضای مجازی که ما به عنوان بلاگر فعالیت می کنیم می بینیم که شهروندان دارن یه جورایی خیلی از ارزش ها و باورها رو بهش بی توجهی می کنن یا حتی در

مونارقی مسخره می کنن. خب این روش هم یه جور مقاومت منفی یا بهتره بگم مقاومت مدنیه نمی دونم چی بگم» (پ.ش.۳).

یکی از روش هایی که شهروند مقاوم در قالب مقاومت نمادین در پیش می گیرد بی توجهی کردن به هر آن چیزهایی است که توسط سیاست های رسمی به آنان القاء می شود.

«من که حقیقتش هرچی توی اینستاگرام می بینم یه جورایی بی اعتنایی شهروندان نسبت به خیلی از برنامه ها و سیاست هایی است که توسط حاکمیت داره تبلیغ و القاء میشه. چون فکر می کنن هیچ کدومش به درد زندگیشون نمی خوره و نمی تونه براشون مفید باشه» (پ.ش.۵).

روش دیگری که شهروندان در این زمینه مد نظر قرار داده اند مقابله کردن با نظم رسمی موجود است. آنان معتقدند که نظم رسمی نمی تواند زندگی شهروندان را سامان ببخشد و در نتیجه بهتر است که با آن ها مقابله کنند اما باید دقت شود که این مقابله لزوماً مقابله ای فیزیکی نبوده و در قالب های نمادین صورت می گیرد.

«هنگامی که یه سری از شهروندان جامعه می بینند که ارزش ها و هنجارای مورد نظر اونا توسط حاکمیت نادیده گرفته میشه و اصلاً تو برنامه هاشون نمیداد لذا خود این شهروندان دست به کار میشن و دست به تفسیرهای خاصی از اون ارزش ها و هنجارها می زنن تا به اهدافشون دست پیدا کنن. برای مثال خیلی از جوانان تو فضاهای غیر رسمی اون چیزایی که دلشون می خواد رو اجرا می کنن و میدونن که از نظر حاکمیت اموری ممنوعه هم هستن» (پ.ش.۱۴).

در همین راستا یکی دیگر از مقاومت های نمادین شهروندان در قالب جایگزینی انجام می شود به گونه ای که بسیاری از سیاست ها و برنامه های نظام رسمی را با آن چیزهایی که خودشان مصلحت بدانند جایگزین می کنند تا به اهداف مورد نظرشان دست یابند. این جایگزینی به صورت آگاهانه و مطابق با مصالح شهروندان صورت می گیرد.

«من تو این مدتی که بلاگر شدم فهمیدم که بخش قابل توجهی از شهروندان خودشون دست به جایگزینی سیاست ها و برنامه های مورد نظر حاکمیت می زنن تا به اون هدفایی که دارن برسن» (پ.ش.۷).

۶. شهروند شبکه ای

شهروند شبکه ای به شهروندانی گفته می شود که در قالب یک گفتمان خاصی در فضای مجازی حضور یافته و دست به فعالیت هایی می زند. در چنین وضعیتی شهروندان با اقداماتی چون استفاده از هشتگ های اعتراضی یا ایجاد شبکه های همدل خودشان را در قالب یک شبکه ای خاص تعریف می کنند تا بتوانند صداها و اعتراضات خود را هر چه موثرتر بیان کنند. این موضوع را بیش از همه مانوئل کاستلز در کتاب شبکه های خشم و امید مورد نقد و بررسی قرار داده است. همچنین در نظریه جامعه شبکه ای نیز این موضوع را به صورت مفصل و برپایه شکل گیری فضای الکترونیک و سپس فضاهای مجازی به تصویر کشیده است.

«میتونم بگم که حالا دیگه دست کم بخشی از شهروندان ما شهروندان شبکه ای شدند یعنی توی شبکه های مجازی فعالیت و حضور دارند، هشتگ درست می کنن، لایک میذارن، کامنت میذارن، دیس لایک میذارن و برخی کارهای دیگه که نشون میده به صورت شبکه ای دارن فعالیت میکنن» (پ.ش. ۸).

یکی از روش هایی که شهروند شبکه ای در فضای مجازی مانند اینستاگرام فعالیت می کند در قالب روایت گری آنلاین است. در چنین وضعیتی شهروندان خودشان براساس تجارب زیسته ای که از رویدادها و موقعیت های مختلف زندگی شان دارند به صورت آنلاین اقدام به روایت گری می کنند. در روایت گری آنلاین این شهروند است که هم شاهد ماجراها و رویدادها است و هم روایت کننده آن وضعیت ها و در مواردی هم تحلیل گر و تفسیر گر. در این زمینه می توانیم از شهروند روایت گر، شهروند شاهد، شهروند تحلیل گر و شهروند فعال نیز سخن بگوییم.

«حالا دیگه خیلی دیده میشه که شهروندان خودشون به صورت آنلاین دست به روایت گری می زنن و رویدادها و خبرها و حوادث و تجارب مختلف رو به خوبی روایت می کننند و حتی خودشون اونارو تحلیل و تفسیر هم می کنن. این به نظرم قدرت شهروندان رو خوب داره نشون میده» (پ.ش. ۱۶).

روش دیگری که شهروندان در این زمینه دریش گرفته اند اشتراک گذاری ایده های خودشان است. با اشتراک گذاری ایده های گوناگون است که شهروندان می توانند موجودیت و در واقع قدرت خودشان را اعلام کنند.

«بیش تر شهروندانی که به اینستاگرام دسترسی دارن در حال اشتراک گذاری ایده های خودشون هستن و از این طریق نوعی قدرت نمایی رو نیز به نمایش میذارن. اشتراک گذاری یه نوع ابراز وجودم براشون هست که می تونن بگن هستن و توان اظهار نظر و اقدام و عمل رو هم دارن» (پ.ش. ۲۰).

کامنت گذاری توسط شهروندان کاربر در اینستاگرام هم یکی دیگر از فعالیت هایی است که در راستای شهروند شبکه ای توسط آنان انجام می پذیرد. کامنت گذاری اظهار نظر و به نوعی اعلام وضعیت آنان نیز به حساب می آید.

«تو همین حرفه خود من که بلاگریه خیلی دارم می بینم که شهروندان برام کامنت میدارن و با این کارشون یه جورایی نقد و پرسشگری هم بهم دارن دیگه» (پ.ش.۸).

۶- بحث و نتیجه گیری

قدرت شهروندی در فضای مجازی چون اینستاگرام در اثر گسترش این فضا در بین کاربران امروزه به موضوع مهمی تبدیل شده است. در واقع، هنگامی که با پدیده ای به نام شهروند دیجیتال روبرو هستیم لذا سخن گفتن از قدرت شهروندی در اینستاگرام هم اهمیت دوچندان یافته است. نتایج تحقیق حاضر نشان داد که قدرت شهروندی در اینستاگرام براساس روایت های بلاگران ایرانی در قالب ۶ مضمون اصلی به شرح زیر نمود یافته است: ۱. شهروند قربانی؛ تجربه شهروند قربانی وضعیتی است که شامل حس تحقیر شدگی، حس طرد شدگی و حس فرودستی است که طی آن هر شهروندی در بافت ها و شرایط اجتماعی مختلف از سر می گذرانند. به این ترتیب شهروندان در چنین وضعیتی خود را به مثابه قربانی شرایط موجود که بیش تر توسط نظام سیاسی رقم زده شده است فرض می کنند. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات عبداللهی نژاد و سندوسی (۱۴۰۰) و حسین زاده (۱۴۰۱) همراه است که بر این موارد تأکید داشته اند ۲. شهروند مطالبه گر؛ مطالبه گری یکی از مهم ترین اقداماتی است که در جهان مدرن توسط شهروندان هر جامعه ای باید انجام شود تا از این طریق بتوانند به حقوق واقعی خودشان دست پیدا کنند. مطالبه گری در تحقیق حاضر در قالب سه مؤلفه حق گفتن به معنای آزادی بیان، حق خواستن و حق دیده شدن مطرح است. این نتایج با نتایج تحقیق امام جمعه زاده (۱۴۰۱) هم سو است. ۳. شهروند ناظر؛ نظارت و کنترل کردن یکی از مهم ترین مسئولیت های شهروندان در جهان جدید است. وجود شهروندان ناظر به معنای گسترش و عمق مسئولیت های اجتماعی در بین آنان و همچنین در سطح جامعه است. یکی از مهم ترین وجوه شهروندان ناظر بر خورداری آنان از مسئولیت اجتماعی است به این صورت که در زمینه ها و امور مختلفی که توانایی لازم و ضروری را دارند به نحو سازنده و مثبت حضور و فعالیت داشته باشند. شکل گیری جامعه مدنی یکی دیگر از مؤلفه های شهروند ناظر محسوب می شود. بالاخره وجود کمپین های متعدد و متکثر در زمینه های مختلف از زمینه های مناسب برای دسترسی به حقوق شهروندی می تواند باشد. این نتایج با نتایج تحقیق ابراهیمی آذر (۱۴۰۲) همراه و هم سو است. ۴. شهروند منتقد؛ یکی از مهم ترین و کلیدی ترین ویژگی های جهان مدرن تربیت شهروندان منتقد است چرا که نقد و نقادی از اساسی ترین نتایج عصر روشنگری بوده و به واسطه گسترش و عمق نقد در جامعه بسیاری از روندها و روش های جهان پیشامدرن رو به مرگ و انزوا رفته

است. مؤلفه های اصلی تشکیل دهنده شهروند منتقد عبارتند از: ۱. نقد سیاست های موجود در کشور ما که توسط دولت و حتی حاکمیت اجرا می شود از جمله مهم ترین خطوط نقادی توسط شهروندان در فضاهای مجازی مانند اینستاگرام است. ۲. نقد برنامه های مختلفی که در کشور اجرا می شود نیز یکی دیگر از کنشگری های شهروندان منتقد محسوب می شود. ۳. نقد روش های اجرای سیاست ها و برنامه ها. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق بیرانوند (۱۴۰۳) می تواند همسویی داشته باشد ۵. شهروند مقاوم (مقاومت نمادین)؛ شهروند مقاوم با در پیش گرفتن مقاومت نمادین به نوعی اقدام به اعتراض به وضع موجود می پردازد. مقاومت نمادین با روش های گوناگونی چون عدم پذیرش سیاست های رسمی و یا به سخره گرفتن این سیاست ها اعتراض خود را اعلام می کند. مقاومت نمادین از عدم پذیرش آغاز می شود و به مواردی چون بی توجهی، به سخره گرفتن، مقابله کردن، جایگزینی ارزش ها و هنجارهای جدید، در پیش گرفتن سبک زندگی متفاوت و موارد مشابه منجر می شود. مضمون های پایه ای تشکیل دهنده شهروند مقاوم به شرح زیر است: ۱. بی توجهی به سیاست های رسمی، ۲. مقابله کردن با نظم رسمی موجود و ۳. جایگزینی. می توان این نتایج با نتایج تحقیق جوادی میاردان (۱۴۰۳) تا حدودی هماهنگ است ۶. شهروند شبکه ای؛ شهروند شبکه ای به شهروندانی گفته می شود که در قالب یک گفتمان خاصی در فضای مجازی حضور یافته و دست به فعالیت هایی می زند. در چنین وضعیتی شهروندان با اقداماتی چون استفاده از هشتگ های اعتراضی یا ایجاد شبکه های همدل خودشان را در قالب یک شبکه ای خاص تعریف می کنند تا بتوانند صداها و اعتراضات خود را هر چه موثرتر بیان کنند. این موضوع را بیش از همه مانوئل کاستلز در کتاب شبکه های خشم و امید مورد نقد و بررسی قرار داده است. ۱. روایت گری آنلاین، ۲. اشتراک گذاری ایده ها و ۳. کامنت گذاری. این نتایج با نتایج تحقیق اکرم و کومار (۲۰۱۷) هماهنگ است.

منابع:

- آوتویت، ویلیام؛ باتامور، تام. (۱۳۹۲). فرهنگ علوم اجتماعی قرن بیستم، ترجمه: حسن چاوشیان، تهران: نشر نی.
- ابراهیمی آذر، زهرا (۱۴۰۲) تحلیل گفتمان معنای کنشگری در اینستاگرام فارسی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
- امام جمعه زاده، سیده سحر (۱۴۰۱) با عنوان تحلیل ساختاری آثار تصویرسازان مد معاصر ایران و جهان از منظر فشن بلاگرها، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد.
- باومن، زیگموند (۱۳۸۰). مدرنیته. ترجمه: حسینعلی نودری، مجموعه مقالات مدرنیته و مدرنیسم. انتشارت ققنوس.
- بیرانوند، پروین (۱۴۰۳). با عنوان تحلیل داده بنیاد (گردنتوری)، کنشگری اجتماعی و سیاسی زنان در شهر خرم آباد (مطالعه موردی شهروندان ۱۸ سال به بالای شهر خرم آباد)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه بروجرد.

- حسین زاده، حمیده (۱۴۰۱) با عنوان فمینیسم‌سایبر، نسبت مطالبات بازنمایی شده در شبکه‌های اجتماعی مجازی با کنشگری زنان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهرا.
- حداد، لادن (۱۴۰۲). با عنوان مطالعه بازنمایی زندگی روزمره در صفحات مامی بلاگرهای ایرانی اینستاگرام، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
- جوادی میاردان، مصطفی (۱۴۰۳). بررسی تأثیرات فرهنگی تربیتی کنش‌گری رسانه‌ای بر روی اینفلوئنسرهای نوجوان شبکه اجتماعی اینستاگرام، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه امام صادق.
- ذکایی، سعید (۱۴۰۱). هنر انجام پژوهش کیفی، از مسدله یابی تا نگارش، تهران: انتشارات آگاه.
- عبدالهی نژاد، علیرضا و سندوس محمدی (۱۴۰۰). کنشگری اجتماعی در فضای اجتماعی (مطالعه موردی کردهای عراق)، فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ش ۶۳، صص ۱۰۳-۱۳۷.
- فالکس، کیث (۱۳۸۱). شهروندی. ترجمه محمد تقی دلفروز. تهران: انتشارات کویر.
- کاستلز، مانوئل (۱۳۸۵). عصر اطلاعات، ج ۱؛ ظهور جامعه شبکه‌ای. ترجمه احد علیقلیان و افشین خاکباز. تهران: انتشارات طرح نو
- کرسول، جان. (۱۳۹۴) "پویش کیفی و طرح پژوهش"، ترجمه حسن دانایی فرد و حسین کاظمی، تهران انتشارات صفار.
- کریمی، بهزاد و همکاران (۱۴۰۱). اینستاگرام در تجربه زیسته کاربرانش، مجله مطالعات رسانه‌ای ش ۱۶.
- کوهستانی، سمانه (۱۴۰۲) رسانه‌ای شدن زندگی روزمره (مطالعه‌ای بر سلبریتی‌های مجازی ایرانی در شبکه‌های اجتماعی)، رساله دکتری جامعه‌شناسی، دانشگاه گیلان.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۴). تجدد و تشخص، جامعه و هویت شخصی در عصر تجدد، ترجمه ناصر موفقیان، تهران: نشر نی.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۹۶). جامعه‌شناسی، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: نشر نی.
- نای، جوزف (۱۳۸۷). قدرت نرم، ترجمه: محسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- Aguayo, Angela J. (2011). 'New Media and Activism'; [Cited in]: John D. H. Downing. Encyclopedia of social movement media. UK: Sage.
- Akram, W., & Kumar, R. (2017). A study on positive and negative effects of social media on society. International Journal of Computer Sciences and Engineering, 5(10), 351-354.
- Alexa. (2013). Retrieved May. 2, 2013, from: www.alexa.com/topsites
- Cammaerts, B. (2007). Activism and media. In B, Cammaerts., & N, Carpentier (eds). Reclaiming the media: communication rights and democratic media roles (pp. 217-224). Bristol, UK: Intellect Books.
- Castells, Manuel. (1999). Information Technology, Globalization & social Development; UNISD/DP 114/99/13

- Castells, Manuel. (2007). 'Power and Counter-power in the Network Society'; *International Journal of Communication*. 1.
- Castells, Manuel. (2009). *Communication Power*. UK: Oxford University.
- Dahlberg-Grundberg, M. (2016). *Digital media and the transnationalization of protests*. Department of Sociology. Umeå University.
- Elmer, G., Langlois, G., & Redden, J. (2015). *Compromised Data: From Social Media to Big Bloomsbury Publishing USA*
- George, J., Leidner, D. (2019). *From Clicktivism to Hacktivism: Understanding Digital Activism*. Baylor University, *Information and Organization*, Volume 29, Issue 3.
- Kirkpatrick, R. (2011). *Data Philanthropy: Public & Private Sector Data Sharing for Global Resilience* | United Nations Global Pulse.
- Abdollahi Nejad, A., & Mohammadi, S. (2021). *Social activism in social space: A case study of Iraqi Kurds*. *Iranian Journal of Cultural and Communication Studies*, (63), 103-137. [In Persian]
- Adetoro, N., & Okike, B. (2022). *Assessing undergraduates social competence on social media in Nigeria*. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*, 6788.
- Al-Qatawneh, S.S., Alsalhi, N.R., & Eltahir, E. (2019). *The citizenship values included in intermediate stage arabic-language textbook and teachers' awareness of them in Celebrities on Life Styles of Youth as a Popular Cultural Element*. In *International Conference on Marketing and Business Development Journal* (Vol. 1, No. 1, pp. 214-220). The Bucharest University of Economic Studies.
- Askeroglu, E. D. (2017). *A Study on the Effects of Digital Life and Instagram*.
- Barth, Fredrick (2000), "Boundaries and Connections" in: Cohen, 2000: pp. 17-35.
- Bauman, Z. (2001). *Modernity*. In H. A. Nozari (Trans.), *A collection of articles on modernity and modernism*. Ghoghnos Publications. [In Persian]
- Beyranvand, P. (2024). *Grounded theory analysis of social and political activism of women in Khorramabad city* (Master's thesis). Borujerd University. [In Persian]
- Castells, M. (2006). *The information age: Economy, society and culture, Vol. 1: The rise of the network society* (A. Aligholian & A. Khakbaz, Trans.). Tarh-e No. (Original work published 1996) [In Persian]
- Creswell, J. W. (2015). *Qualitative inquiry and research design* (H. Danaee Fard & H. Kazemi, Trans.). Safar Publications. (Original work published 2007) [In Persian]
- Ebrahimi Azar, Z. (2023). *Discourse analysis of the meaning of activism on Persian Instagram* (Master's thesis). Allameh Tabataba'i University. [In Persian]

- Emam Jomeh Zadeh, S. S. (2022). *Structural analysis of the works of contemporary fashion illustrators in Iran and the world from the perspective of fashion bloggers* (Master's thesis). Islamic Azad University, Yazd Branch. [In Persian]
- Faulks, K. (2002). *Citizenship* (M. T. Delfrooz, Trans.). Kavir Publications. (Original work published 1998) [In Persian]
- Giddens, A. (2005). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age* (N. Mofaghian, Trans.). Nay Publishing. (Original work published 1991) [In Persian]
- Giddens, A. (2017). *Sociology* (H. Chavoshian, Trans.). Nay Publishing. (Original work published 2001) [In Persian]
- Golbeck, Jennifer. (2015). "Introduction to Social Media Investigation", Syngerss is an imprint of Elsevier 225 wyman street. USA.
- Gómez, A. R. (2019). 'Digital Fame and Fortune in the age of Social Media: A Classification of social media influencers'. *ADRResearch: Revista Internacional de Investigación en Comunicación*, (19), 8-29.
- Haddad, L. (2023). *Representation of everyday life in the pages of Iranian mommy bloggers on Instagram* (Master's thesis). Allameh Tabataba'i University. [In Persian]
- Hall, Stuart (2000), "Who needs identity?" in: Gray & Evans and Redman, 2000: pp.15-30.
- Harp, D., Bachmann, I., & Guo, L. (2012). The Whole Online World Is Watching: Profiling Social Networking Sites and Activists in China, Latin America, and the United States. *International Journal of Communication*, 6, 24.
- Hetherington, Kevin (1998), *Expressions of Identity: Space, Performance, Politics*; London: Sage.
- Hosseinzadeh, H. (2022). *Cyberfeminism: The relationship between demands represented in virtual social networks and women's activism* (Master's thesis). Alzahra University. [In Persian]
<https://helplama.com/top-female-instagram-influencers-to-follow/>
- James, C., Weinstein, E., & Mendoza, K. (2021). *Teaching digital citizens in today's world: Research and insights behind the Common Sense K–12 Digital Citizenship Curriculum. (Version 2)*. San Francisco, CA: Common Sense Media.
- Javadi Miardan, M. (2024). *The cultural-educational effects of media activism on teenage influencers on Instagram* (Master's thesis). Imam Sadiq University. [In Persian]
- Jiang, S., & Ngien, A. (2020). The effects of instagram use, social comparison, and self-esteem on social anxiety: A survey study in Singapore. *Social Media+ Society*, 6(2), 2056305120912488.

- Joyce, M. (2010). *Digital Activism Decoded: The New Mechanics of Change*. New York: international debate education association.
- Kaplan, M. Andreas, Haenlein, Michael. (2010). "Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media", Kelley school of Business. Indiana University. Retrieved Jan, 2018, from: www.elsevier.com/locate/bushor.
- Karimi, B., et al. (2022). Instagram in the lived experience of its users. *Media Studies Journal*, (16). [In Persian]
- Keating, A. (2016). Educating tomorrow's Citizens: What role can school play? *Foro de Educacion*, 14(20), 35-47. doi: <http://dx.doi.org/10.14516/fde.2016.014.020.004>
- Kohestani, S. (2023). *The mediatization of everyday life: A study on Iranian virtual celebrities in social networks* (Doctoral dissertation, Sociology). University of Guilan. [In Persian]
- Mutsvauro. B. (2016). Dovetailing Desires for Democracy with New ICTs' otentiality as Platform for Activism. In: B. Mutsvauro (ed). *Digital Activism in the Social Media Era*. London: Palgrave Macmillan. Pp: 3-23
- Nash, K. (2013). *Contemporary political sociology* (M. T. Delfrooz, Trans.). Kavir Publications. (Original work published 2000) [In Persian]
- Nicole, Annette Dion. (2016). "The Efect of Instagram on Self – Esteem and Life Satisfaction", Salma state university. Retrieved Jan, 2018, from: http://digitalcommuncations.Salmastate.edu/honors_theses.
- Nye, J. (2008). *Soft power* (M. Rouhani & M. Zolfaghari, Trans.). Imam Sadiq University Press. (Original work published 2004) [In Persian]
- Outhwaite, W., & Bottomore, T. (2013). *The Blackwell Dictionary of Twentieth-Century Social Thought* (H. Chavoshian, Trans.). Nay Publishing. (Original work published 1993) [In Persian]
- Zokaei, S. (2022). *The art of qualitative research: From problem identification to writing*. Agah Publishing. [In Persian]

-نش، کیت (۱۳۹۲). جامعه شناسی سیاسی معاصر، ترجمه محمدتقی دلفروز، تهران: انتشارات کویر

